

HRVATSKI PLANINAR

GLASILO HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA U ZAGREBU.

Br. 2.

U Zagrebu 1926. god.

Godište XXII.

Samarske i Kolovratske Stijene.

(Svršetak).

Dr. B. Gušić.

Zagreb.

Već je bilo dosta kasno, sunce je već bilo dobrano odskočilo, kad smo izjutra konačno krenuli od logorišta pod Samarskim Stijenama. Pratili smo zetese u smjeru juga, uspinjući se lagano prama sedlu, što dijeli Samarske Stijene od Bijelih. Mučnog je s teškim nahrpnikom prodirati kroz pletere povijuša, što su tu i tamo posvema zatvarale prolaz, ili provlačiti se ispod trupine prevaljenih oriša ili pak u visokom korovu u neravnom terenu, punom škrapa i kamenja hvatati siguran potporanj. Sa sedla se strmo rušimo podno tamnih vodom ispranih stijena nizbrdo. Visoka šuma prijeći svaki vidik, pa stojeći podno tih okomitih stijena, tek im naslućujemo vrhove visoko u suncu, nad tamnim krošnjama. Nestalo je već davno nogostupa, tek zatesi označuju nam smjer puta. Svaki čas stajemo i čudimo se tim orišaškim deblima, što ih je priroda sazdala iz ove tanke naslage humusa. Ima tu omorika, koje bi jedva četiri čovjeka mogla da obujme, a još su silniji prastari javori rebraši sa svjetlom, ispucanom korom. Veliki, po 30 cm. dugi lišajevi, tamnosmeđe boje, obrasli su pojedina debla i stvorili malu šumicu fantastičnih oblika, u kojoj se razvila naročita fauna različitih kornjaša, stonoga i ličinaka. Prolazimo kraj golemih, do metar visokih mrajinjaka, gđie sve vrví od žurbe i posla. Ima tu velikih mrava, tamne boje, a ima opet i onih malenih, svjetlosmedih, što nemilo znadu izgristi čovjeka, ako im slučajno dode na dohvrat. Gdjegdje je šumski svod tako gust, da je oko nas tek nejasno polusvjetlo, premda je blizu podneva, a dan sunčan i sjajan, pravi ljetni dan tih krajeva. Spuštamo se sve niže, obronci postaju sve strmijima, a u sumraku prašume niti ne vidimo dno dulibe, u koju ulazimo. I opet prolazimo među stijenama, obraslim gustom tamnozelenom mahovinom, veremo se preko ostataka stare neke izvale, pune napola istrunulih orišaških debala, grana i šmugora, razbacanih i prepletenih u nerazrješivu gomilu. Dolazi mi na pamet slika, što sam je video u nekoj galeriji, gdje je umjetnik htio prikazati ulaz u podzemlje, u Tartar, i nehotice upoređujem tu vjetrolominu podno okomitih stijena u polusvjetlu krške prašume s pitomim i prijelaznim vidom ove krajine.

Tako izlazimo sve niže, i najednom se ukaže kroz šumu suncem obliveni proplanak: Karlina vodica. Morali smo da časkom stanemo, kako bi nam se oči privikle na jaku svjetlost sunčanog dana. Brzo smo se smjestili uz rub čistine nedaleko vrela, zaronili u visoku planinsku travu punu raznovrsnoga cvijeća i bacili se na jagode, crvene i sočne, prave planinske jagode! Gledali smo leptire, tamne, sa svijetlim očima, što su lagano plovili uzduhom, i malene zefire s grimiznim očicama, što kao đavolići oblijetaju cvjetne glavice. Na velikim bijelim štitarkama sjajili su sjajni oklopi zlatnih masa, a različite su civilidrete svojim dugim ticaljkama

Dr. Željko Poljak

oprezno obilazile mesnatim lišćem glavačika. Sve je tu puno života, sve se raduje divnom ljetnom danu i toplome suncu. A tek oko nas u zelenom granju! Sve se giblje i šušti od života, cvrkutanje ptica prepliće se sa sviju strana, samo udaranje gorske žune daleko negdje u susjednoj dulibi, sjeća nas na svu divljač i nepriyatnost prašume, otkuda smo izašli.

Tako smo čitavo popodne proležali u mekanoj travi, odmarajući se na suncu. Međutim je sunce zapalo za susjedni vrhunac, tek visoko na nebuh crveni se još dugo u posljednjim zrakama samotni mali oblacić. Iz susjednih se duliba lagano šulja mrak, penje se sve više uz obronke, dok ne zavije svu krajinu svojim ne-prozirnim plaštem. Sada pale prve zvijezdice svoje luči, a kad na obzoru gasne i zadnje svjetlo, tada ih biva sve više, dok konačno čitavo nebo ne prekriju svojim drhtavim svjetlom. Mnogo ih ima danas. Kušamo ih srediti u pojedina poznata nam zvijezda, ali neprestano se javljaju nove, još manje i slabije, još dalje i drhtavije. Marijana je zaprela vatrui vari večeru, a njezino od sunca opaljeno lice žari se u crvenilu ognja. Malene sive lepirice oblijecu oko plamena, a od susjedne vode javljaju se žabe mukalice pojedince i svečano, posve drugačije nego naše domaće dosadne kreketuše. Ležimo pred šatorom i gledamo časkom u žeravicu, što se pomalo gasi, pa na te mirijade zvijezda, a tad nam se pogled gubi u tminu blize prašume, što dalje, to gušće. Plamen se pomalo gasi, kidaju se posljednji suharci, sve hladniji postaje vjetar. I rosa pada, tiho nečujno, gusta palninska rosa. Doba je, da se zavučemo u šator na počinak.

Stigli smo o podne na Stalak i smjestili se kod cestara Ivana u čistoj sobi na prvomu podu. Sada ležimo u travi više kuće, zobjemo jagode i radujemo se suncu i vedrom danu. Uz obronak zakreće bijela Rudolfska cesta, što se iza zavoja gubi nizbrdo u smjeru Mošunja. Nasuprot nas, desno uz glavicu Stelke mami nas bijeli sklop Kolovratskih Stijena, od kojega nas dijeli golema, nekoliko kilometara široka, gustom šumom prekrita Duliba. Blaženi je mir tih šuma! Bojali smo se, kad stignemo ovamo, opet među ljude, da će nestati velike šutnje. A eto i tu vlada ista tišina, isti mir ljetnoga dana, kao tamo pod stoljetnim orijašima prašume Samarskih Stijena. Veliki javor rebras, što je svojim golemim korijenjem zaklanja maleno vrelo vode živilje na Karlinoj vodici, sigurno sad sniva o posjetu dvoje djece, što su došla, da u ovim nepreglednim šumama, na zabitnim planinskim proplancima i vrletnim glavicama nađu ono, što bezglavost gradskoga života hoće da izbriše iz ljudske duše. Pod nama cestarnica kao izumrla, tek koka neka dostojanstveno kucka po suhom tlu dvorišta. Desno, gdje ceste nestaje u zelenilu guste skupine omorike, titra modri lanac dima, provlači se među tamnim vršikama četinara i nestaje u dubini Dulibe. To u lugarnici, što leži na mjestu zvanom Kovacića, spremaju večeru.

Današnji je put bio lagodna šetnja svjetlim šumama, mirisnim čistinama u žaru ljetnoga dana. Bilo je već kasno, kad smo konačno ostavili zabitni mir Karline vodice. Tu smo se praštali od divlje prašume, ostavljali smo one gorde, a drage javore, tamne i ozbiljne omorike s nedoglednim vršikama! Ostavljali smo i vjetrolomine, prebacana i ispremiješana debla s nerazrješivim pleterom šmugora, što su nam toliko puta zakrčili put. Nestalo je polutame, što vlada pod krošnjama stoljetnoga drveća, nema više ni mira ni ozbiljnosti tih sjedihi staraca, a zaokupilo nas veselje i svjetlo mlade bukove šume. Razmjerno mlade, jer su i te bukve, što nam se danas čine tako neznačnim, sigurno daleko bliže desetomu nego petom deceniju života. Sunčane zrake lako prodiru kroz njihove mlade krošnje, padaju na tlo i poigravaju otpalim listom i žutim cvijećem inula. Krećemo ravno prema jugu, starim, zaraslim kolnikom. Za par časaka ostavljamo naš kolnik, što desno vodi smjerom Mošunja i idemo nešto slabijim putem dalje dosadanjim smjerom. S male uzvisine, na koju se uspinjemo, pruža se nazad daleki pogled. Oči kruže zelenim šumskim svodom, uspinju se uz strme obronke, da se, sasvim straga, zaustavljaju na dalekim kamenjacima stijena, što se ponosno bijele u sjajnim zrakama sunca.

U laganim slazu, tih prolazimo šumom. Najednom, iza zavoja, prekida tišinu oštri glas bronce. Za čas joj odgovara druga klepka posve blizu, i iz zeleni guste šume ukazuje se rutava glava govečeta. Eto i čobana, dva visoka kršna momka u istrošenoj odjeći, s velikom smeđom šubarom na glavi. Drežničani su, što pasu blago po tim nepreglednim šumama. Pričaju, da su dosada bili pod Bjelolasicom, ali su tamo već Jasenčani popasli, što je bilo, pa su tako dotjerali blago ovamo, na svježu pašu. To su najbolji, a gotovo i jedini poznavaoци tih šuma. Od mладosti tuda pasu blago, mjesecima noćivaju po šumama, poznata im je svaka duliba, svaka vrtlina. Tek dalje od Karlinne vodice neidu, jer vele, da nije lasno s blagom ulaziti u onu prašumu Samarskih Stijena, punu propasti i nedogleda. Rastajemo se, i za čas smo opet sami u tihoj šumi. Još se čuju klepke, dok ne zamiru daleko u šumi. Zakrećemo sve više na desno, zaobilazeći duboku panikvu, dok ne stižemo na malenu čistinu zvanu S t u p a c i do kolnika, što dolazi od Mošunja, a kojim teče granica šuma, što pripadaju lugarnicama u Mošunju odnosno na Stalku. Od Karlinske vodice do Stupca trebali smo tričetvrt sata lagana hoda. Taj kolnik zovu Ž u t a v l a k a, a označen je crvenom bojom, te nas tako sigurno dovodi na Rudolfsku cestu više Stalka. Vrtnimo se među vrtačama, zaobilazimo ponikve, prelazimo kosice, a sve to u ugodnoj šumskoj hladovini. Prolazimo kraj ostataka pastirskoga stana na Jodugačkoj čistini, zvanoj B u n j e v a č k a p o l j a n a, i ulazimo u C r n u D r a g u. Usput beremo jagode, promatramo mrave kako žure preko puta, slušamo zujanje pčela, što oblijeću glavice rijetkoga cvijeća i šuštanje kukaca u suhomu lišću. I zeca smo prestrašili iza zavoja, a našli smo i ostatke neke krvave gozbe: na krvlju poprskanom kamenu razbacano perje goluba. Ne razaznaju se na kamenom tlu tragovi, pa tako ne znamo, da li je krivac lisica ili možda, što je vjerojatnije, kakova ptica grabilica. Tako smo stigli i do Rudolfske ceste, što se uz strmi obronak amo u spela iz Jasenka. Kratimo desno užbrdo okuku ceste i prošavši uz nekoliko cvjetnih planinskih košanica ugledamo bijelu cestarnicu na Stalku.

Brzo smo se udomačili u cestarnici, umili i uredili, pa sada ležimo tu na košanici, punoj cvijeća. Sunce lagano putuje prema zapadu, a vršike vitkih omorika u Dulibi postaju sve tamnije. Čuje se udaranje bronce, to se stado vraća kući. Oživila je i cestarnica, ljudi se vraćaju s rada, i Ivan dolazi, da nas pozove na večeru. Sjene se dulje, modro nebo na istoku biva sve tamnije, samo zapad žari, čitavo obzorje nad R i č i č k i m B i l o m u jednom je plamenu. Još časak sjaji sunčana kruglja nad bilom, kad i nje nestaje za brdima. Gase se istočni vrhovi, jedan za drugim, tek na zapadu ostaje još dugo žar, odraz crvenoga sunca, što tone duboko negdje u valovima Jadrana.

Sjedimo pred šatorom na rubu šume. Pred nama je bujna planinska košanica. Sunce je već utečulo za travnati greben susjednoga C r n o g v r h a (kota 1167), utihнуli su skakavci, što su nas svojim dosadnim zrikom sjećali na blizinu mora. Iz dna D o c a, gdje čobani ljetuju s blagom, dopire na mahove zvuk klepke i zamire daleko u tami dulibe. Nakupili smo šušnja, užgali plamen, pa dok Marijana razlijeva čaj, hoću da unesem današnji put u ovaj dnevnik.

U pratnji cestara Ivana ostavili smo oko 8 sati njegovu gostoljubivu kuću. Silazili smo cestom u smjeru Mošunja, prošli kraj drvene lugarske kuće i ostavili na lijevo 33 km. dugu cestu, što posred ogromnih šuma N e d r u g p l a n i n e, P e r n a, Pištelka i Vučjaka, preko J a s e n o v o g b i l a i R a z v a l e, vodi na A l a n. Nasuprot kote 847, kojih 300 koraka nakon što smo ostavili cestu za Alan, na zavoju ceste, sišli smo strmim nogostupom lijevo nizbrdo u šumu, pa nakon što smo uhvatili neku staru »vlaku«, njom sve nizbrdo za pol sata do šumske ceste u dnu Dulibe. Tu se oprostimo s Ivanom. Stisak ruke, kratak šušanj u blizomu gustišu, i on se izgubio u tami šume. Opet smo ostali sami u tim golemim šumama. Ostavili smo nahrpnike u grmu i pošli malo cestom prema jugoistoku. Čudna cesta! Do koljena ju je prerasla visoka trava, a drveće prekrilo dugim ze-

lenim granama. Nismo još u dnu Dulibe. Cesta se vrti uz obronak prema Lipovom vrhu, a tek na mjestima, gdje krošnje drveća nisu tako guste, vidimo visoko gore bijele litice Kolovratskih Stijena, naš današnji cilj.

Vratimo se do nahrpnika i dalje pratimo našu vlaku nizbrdo u Dulibu. Put je prilično utrt, jer tuda prolaze Primorci na šumski rad. Ima i mnoštvo odvojaka, mnoge staze dolaze i gube se u šumu, ali mnogo svježih zatesa, sigurno nas upućuje na pravi put. Stigli smo i na dno Dulibe. Zaobilazimo brojne ponikve, vrtimo se među vrtačama, a sve u mladoj bukovoj šumi. Šuma je sjećena prije kojih 40 godina, ali nam još i danas nekoliko trulih panjeva i zaboravljenih šupljih trupaca četinara dočarava sliku negdašnje prašume, što sigurno nije niti u čem zaostajala za onom pod Samarskim Stijenama. No i takova je mlada šuma lijepa. Mami svojoni mladošću, svjetlim zelenilom svojih krošnja i svježom sjajnom bojom bijele kore. A gdjegdje je utresena i po koja jela i omorika, što teško nailazi svjetla i sunca pod gustom krošnjom egoističnih bukava. Staza nas vodi sve nekuda desno. Prešli smo Dulibu pa se prilično strmo uspinjemo sve desno uzbrdo. Uzlazimo u kratkim zavojima, a zatim zakraćemo lijevo gore uz veoma strm obronak. Visoke vitke bukove okomile su se na strmini, a između granja otvara nam se pogled na duboku Dulibu i nasuprot nas na oštri trag Rudolfinske ceste, što je usjećena visoko uz obronke Jelova grada. Trebali smo dobrih tričetvrt sata hoda (računajući od dulipske ceste), dok smo stigli do vode u Javorovom docu. Na progalini je, desno kraj puta, u ilovači nešto vode, što je zaostalo od proljetnih kiša. To je jedina voda na daleko u tomu kraju. Malo je žuta i puna punoglavaca i vodenjaka, a i nekakove sitne pahuljice lepršaju po mutnoj površini. Ali na takove stvari mora da se priuči onaj, koji hoće da prolazi tim kršem! Ta najblže je voda živulja tek u Ričici, daleko u dolini s južne strane Ričičkoga bila.

Kad smo se opskrbili vodom, krenemo, i za par časaka evo nas na sljemenu brda, gdje nam je ostaviti naš dosadanji put, što se, obilazeći Dolac pod Kolovratskim Stijenama, spušta niz Kolovrat u Primorje. Uspinjemo se lijevo strmim obronkom na bilo. Gusti nam korov seže mjestimice do ramena, a visoke koprive osjetljivo pale gole ruke. Sve se dalje veremo krševitim bilom u niskoj bjelogorici prema jugoistoku. Prošavši glavicu, spuštamo se na sedlo, gdje nam se desno kroz šumu ukaže dugačka košanica, prepuna cvijeća. To su Bijace, gdje smo namislili da noćimo. Dugačka košanica, prepuna bijelih ivančica i žutih ranunkula, a u gustom zelenilu planinske trave sakrivene su krupne tamno-crvene, sočne jagode. Naokolo opasana je gustom bjelogoričnom šumom, a pod samim sljemenom, u kutu uz ivicu šume, šćućurila se malena, bijela lugareva potleušica. Pusta je sad i osamljena, jer lugar rijetko noćiva u njoj, tek ako omrkne tu među stijenama. Prama jugoistoku izmjeseane su u svjetlu zelen bukove šume i mrke vršlike četinara, što s ove strane sakrivaju gole litice Kolovratskih stijena. Tik do nas uvukao se krš i u livadu, a na bijelom vaspencu rasijani su žbunići modrih potočnica i mačuhica, žutih i ljubičastih.

Nakon ručka spremili smo nahrpnike u pokrajnom gustiju i tako odterećeni pošli na same litice Kolovratskih Stijena. Još časak išli smo šumom, sve po hrptu, a onda su se ispoljile pred nama stijene, ne doduše visoko i ponosno kao što na Samarskim ili Bijelim Stijenama, ali zato nemanje divlje i nepristupačne. Visoki korov prerasao ih je s naše strane tako, da nas gotovo nestaje u gustiju i zelenilu lišća i cvijeća. Stijene su pune škrapa prekida i puklina, izgladčane od kiša i rastrgane gromovima. Veoma polako napredujemo, jer u gustom korovu treba da ispitamo svaku stopu, svaki potporanj, da nam nogu ne omakne u koju od tih škrapa i proloma. Sa sjeverne strane litice su posve puste, bez grmečka i travke, a sunce pali o to bijelo stijenje svom žestinom primorskoga ljeta i krša. Konačno došemo i najviši vrh, kotu 1091. Dok smo se uspinjali, nismo imali kad da se ogledavamo, ali sada mogu oči, da se odmaraju u divnom zelenilu okolnih šuma. Šuma dokle oko seže! Pred nama silna je Duliba sva prekrivena šumom, a jedna-

ko i susjedni vrhovi, što se nižu jedan uz drugoga, bez broja, sve daleko tamo do Beli Grede i Perna, gdje se bijeli rayno Dreničko polje. Na sjever u sjaju i zelenilu kamenjaci Bijelih i Samarskih Stijena, a na zapadu gubi se pogled preko Crne i Vukove ko se daleko među vrhuncima Gorskoga Kotara. Preko, između Stalka i Jelovoga vrha, prekida Rudolfina jednolični krov šume, a tamo, gdje se cesta gubi u zelenilu, svjetli se limeni krov cestarnice. Prama jugu zatvaraju Koločrati Crni vrh svojim prostranim košanicama svaki pogled u daljinu, tek nebo daleko na horizontu poprima sve jasniju modru boju: refleks mora! Iz Gorskoga Kotara vuku se lagano crne oblačine a mukli tutanj gromova navješćuje nevrijeme. Slušamo tako daleki tutanj nebeskih talabmasa i fijuk ja-streba, što kruži visoko nad Dulibom. Već se i nad Samarskim i Bijelim Stijenama zamutilo nebo, a pojedini bijeli oblačići zalijeću do Stalka, kao predstraže nevremena.

Vratili smo se na Bijace i tu smo na malom zaravanku, na kraju šume, postavili šator. Tako ležimo eto pred šatorom, čekamo nevrijeme, što ne dolazi i slušamo zvrndanje muha i komaraca, dosadnih prije kiše. Oblaci se nadvlače i nad našu košanicu, a samo uzak trak vedroga neba nad Crnim vrhom žari se još u vijek u sumraku. Ozraka našega plameна poskakuje po bijelim stablima bukava, a gore u krošnjama izašli su puhovi na noćnu pašu. Beru bukvicu, a njihov philippi veselo ozvanja u šumskoj tišini. Vreaju varnice, praska suhad, pogdjekad se i koje pregorjelo drvo ruši u žar žeravice. Noć je tamna, nema zvijezda, a vjetar šušti u krošnjama. Hû . . . hû . . . muklo huče jezoviti glas jejine iz dubine suprotne šume, ozvanja uz obronke da zamre daleko negdje u Dulibi. Oganj se gasi, samo se još žeravica žari kao plameno oko u tmini. Povlačimo se u šator na počinak.

Pustoš i kamen dokle pogled dopire! Sjedimo na kamenitom i strmom obronku Oštreye Glavice. Primorsko sunce žeže i pali smilje, što mirisom žutih cvjetova napunja uzduh. Modra boja mora gubi se među otocima, što odsijevaju u sivom ogrtaču pustoši. Mirno je more, dolje nema vjetra, jer se nekoliko jedrenjaka tek lijeno pomiče putem Senja. Planine su u oblacima, Alino bilo prekriveno je neprozirnom kapom sive magle, što se lijeno nadvisuje sve do Alana.

Nismo baš najbolje sproveli prošlu noć. Smetala nas je neprijatna sparina u šatoru i vukovi, što su se krivili daleko u dulibi. Mučno su odjekivali njihovi oštiri vapaji i gubili se u šumu vjetra i udaranju kiše po šatoru. Pod jutro posjetio nas je i srndač, obilazio oko šatora i nanjušivši nas, reskim běh-běh-běh zamaknuo u šumu. Dugo smo trebali, dok smo se konačno odlučili na put. Magle su se ganjale košanicama, zaklanjale su vrlet Koločratskih Stijena i gubile se u sivom neprozirnom nebnu. Cvijeće na livadi tuižno sagiba mokre glavice, iz krošnja drveća šušte kapljice na suhom lišću tla. Nogostup nas sve posred Bijaca, pa zatim malo kroz šumu, dovodi na put, što smo ga jučer ostavili i što sa Stalka vodi uz Koločrat u Primorje. Među cvjetnim livadama ili u rijetkoj primorskoj bjelogoričnoj šumi zaobilazimo Dolac, što se pod gustim slojem magle sakriva duboko lijevo među vrhovima. Muklo udaraju klepke, čas više s desna, čas s lijevoga kraja Doca. To su stada, što se razilaze obroncima tražeći pašu. Ne vidimo ih, magle radi, tek nam vjetar na mahove donosi daleke glasove. Uz Koločrat, gdje se s lijeva uspinje staza od stanova, zakrećemo desno, sve smjerom jugoistoka u Primorje. Na sedlu dočekuje nas jak vjetar, što udara u valovima sve jače, sve divlje, trgujući magle. Kao u kakovom kotlu vri i kuha, mijehaju se, kupe i rastanjuju nedogledne povorke magle, ruše se s druge strane u Dolac, da se zadru u gudure Koločratskih Stijena.

Brzo gubimo na visini, spuštajući se niz strmi obronak. Sve lijevo vodi nas put. Već smo ispod magle, a u daljini, nad susjednom kamenitom kosom, plavi se u sunčanim zrakama more. Dolje nema kiše, nema ružnoga vremena, a valovi se ljeskaju u ranome suncu. S lijeva dopire do nas oštar zvuk brusa, to su kosi, što

klepaju kose. Sastajemo čobane, malene, odrpane momčiće, koji tjeraju na pašu svoje siromaštvo: nekoliko ovaca ili koza. Prelazimo selište za selištem, kosicu za kosicom, sve na istoj terasi, a alanskoj cesti još ni traga. Već smo davno zaboravili na kišu i maglu, primorsko sunce nesmiljeno žeže sa vedroga neba, kad konačno stižemo na Oštru Glavicu. Odmah zatim vidimo alanskou cestu i u dnu, dušboko dolje senjski zaton. Tu sjedimo, gledamo more, vječno nemirno, što se razlijeva među otocima, gledamo vrletne i daleke glavice Velebita, među kojima ćemo da se za koji dan veremo na Oltare. Promatrano straga Alino bilo i Kolovrat, zavite u guste magle, uspoređujemo sve te kontraste i kušamо srediti nekako prerazličite dojmove.

Od Baške lagano se približuje neki parobrod, ostavljući dugi trak gustoga dima na modroj površini mora. Bura pak ozvanja o okolne travnate obronke, udara o litice, a mukli taj zvuk miješa se u otužnu pjesmu čobana. Daleko iza otoka žari se more u crvenilu sunca na zapadu. Otoci postaju svjetlijici, žar se preljeva sve dalje, a za rumenilom slijedi ljubičasta boja predvečerja. Još se samo vrhovi sjevernoga Velebita crvene u suncu, kao daleki lučonoše ljubičastoga vela noći. Za susjednom kosicom ukazuje nam se i drevni Senj sa svojim starinskim zidinama i uskim uličicama, a različiti glasovi, žamor ljudi, dopire iz dubine do naših bubnjića, priučenih na mir šume. Pale se i prve luči u luci, kad uđosmo u grad, među gradske ljude.

Uspon na Mangart [2678 m.]

Dr. D. Vitezić.

Sušak.

Boraveći prošloga ljeta kod prijatelja u lijepom gorskem mjestancu Rabiju (Raibl) u Koruškoj, inače poznatom sa svojih rudnika bogatih olovom i cinkom, zaželih, da se nakon nekih manjih tura uspsem i na gordi. Mangart (2678 m.), po svojoj visini drugi vrhunac u Julijskim Alpama iza našega Triglava.

Ustanovismo stoga, da ćemo 6. kolovoza na put. — Bio je prilično vrući dan, kada se pod večer oko 6 sati uputisemo nas četvorica planinara iz Raibla krasnom alpinskom cestom prema Mangartu.

Iz Raibla se cesta polagano uspinje do glasovite predilske prevale (Predil-pass), koja je od Raibla udaljena 4 km. — Čim smo se malo uspeli cestom eto nam puče pred očima divan vidik na čarobno rabeljsko jezero (Raiblersee), koje se poput smaragda zeleni u uskoj alpskoj dolini, okruženo sa svih strana visokim planinama.

Došavši zatim na samu prevalu (1160 m.) ugledasmo najednom veličanstveni Mangart, koji se usred drugih gorskih orijaša diže nebu pod oblake kao neka bajoslovna prikaza. Sunce se već međutim sklonilo k zapadu, a vjetrom tjerani rujni oblaci, sakriše nam naskoro vrhunac Mangarta.

Začarani krasnom gorskom panoramom zastajemo na čas, da je se naužijemo, a onda privučeni nekom magnetičkom silom krećemo žurno dalje.

Prolazimo domalo kraj dvaju još uvijek dobro sačuvanih bivših austrijskih utvrda, poznatih iz napoleonskih ratova, te pokraj velikoga brončanog lava postavljenoga na uspomenu junačke pogibije branića prevale i utvrde godine 1809. za prolaza Napoleonove vojske.

Nešto dalje od toga mjesta zakrećemo od ceste na lijevo markiranim putem, koji vodi prema skloništu na Mongartu, a kuda želimo još danas stići, dok se glavna cesta spušta dalje strmim serpentinama te prolazi kraj Loga, Boveca (Flitsch), Kobarida, Tolmina i ostalih iz svjetskoga rata znanih mjesta prelijepom dolinom izgubljene Soče sve tamo do zelene Gorice.

Put nas vodi isprva kroz jelovu šumu, pa se u početku samo lagano uspije. Sunce je međutim već zašlo za zapadne gore i prve se tamne sjene sa okolnih planina spuštaju na uspavanu gorskiju prirodu. — Tišina i mir kraljuju oko nas i tek brzi jedan potočić, koji nas je kratko vrijeme pratio i preko kojega prelazimo, skačući od kamena na kamen, narušuje za čas svečani taj mir. Dok mi tako čas u mislima čas u razgovoru odmičemo, stadoše se odnekale gomilati guste i tmaste oblačine prijeteci teškom olujom i goneći nas, da se požurimo.

Doskora stižemo do jedne bujne livade na kojoj se nalaze karakteristične alpske pastirske kolibe i mnoštvo krava, koje tu pasu, pa nam taj prizor dočarava pravu gorskiju idilu.

Još kratko vrijeme stupamo kroz jelovu šumu, a onda se najednom naša staza počela strmo uspinjati i mi već u sumraku zapažamo, da nam je proći preko sasvim pustoga i krševitoga gorskog bila. — Šume pomalo nestaje i mi dolazimo u kraj vrlo strmo položen, po kojem tu i tamo rastu samotne, silnim vjetrom okljuštrenje jele.

U to se već posve zamračilo i dok mi koracamo šutljivi pod dojmom veličajne gorske prirode zablijesne iznenada crnim horizontom žarka munja te nam za čas rasvjetli uski put. — Požurujemo korake, da još prije oluje, koja se nagle približuje, stignemo do Mangartskog skloništa. Munje sijevaju sve češće, a i gromovi počeš tutnjiti, pa se njihov tutanj stostrukom jekom odbija o okolne pećine i gore.

Kako se u takvom momentu sićušnim i neznačnim stvorom osjeća čovjek — gospodar prirode! A ipak koliko ustrajnosti i snage u njemu, da prkoseći svima nepogodama i zaprekama stigne do cilja! Napose pak kod planinara se najjasnije očituje što sve može svladati čvrsta i ustrajna volja spojena sa istinskim zanosom za prirodne ljepote.

Nema te zapreke i napora koje on ne bi svladao u tom svom oduševljenju za Prirodu. No za to ga ona i obilno nagraduje, pružajući mu užitke, koje se u toj čistoći mogu osjetiti samo u njezinom krilu.

Dok ja tako u razmišljanju očutih prve kaplike kiše na licu i sve misleći, kako ćemo ljudski pokisnuti, kad najednom iza jedne okuke, što li je već — jer se u mraku, osim kad munja sjevne, ne razabire više ništa — prijazno zasjaše svjetla skloništa, te mi prije nego što se spustio pljusak udosmo zadovoljni u 9 sati na večer u sklonište, koje nam se u taj čas pričini vilinskih dvorima.

U skloništu udosmo oveće društvo planinara Talijana i tri Engleza (gdje ih sve nema!), no mi sjedosmo za posebni stol i tu u ugodnom razgovoru dočekamo ponoć. Sobe su bile već sve zapremljene, pa nas četvorica dobismo ležaje u potkovljju, dakako na slaminjačama. — Nenavikli na takve ležaje nismo baš najbolje spavalj pogotovo, jer je strahoviti nekakav vjetar sličan našoj buri, čitavu noć duvao i tresao kućom. — No to je bila i naša sreća, jer je vjetar kroz noć rastjerao oblačine tako, da sam rano u jutro izišavši pred sklonište našao bistro, poput kaplike čisto nebo, te je samo vrh Mangarta bio još sakriven gustom maglom.

Udišući svježi gorski zrak zasićen ozonom bacio sam oko na sav taj čarobni planinski svijet pa ne ću nikada zaboraviti divne slike što mi se pružila toga jutra pred zatravljenim očima.

Svuda unaokolo silne kamenite grdosije, čije su gole vrhunce stale pozlaćivati prve sunčane zrake, pa se siva dodata boja pećina i klisura — počela rumeniti prelazeći u nižim sferama u tamno ljubičastu, dok se duboko dolje sve one alpske doline i uvale gube još u crnometriku. — Pod osjećajem sunčanih zraka nestaje pomalo i magluština sa vrha Mangarta i evo još čas, pa se i on sam u svoj svojoj veličajnosti ukaže zadivljenom oku. — A vrhunac je njegov gledajući ga iz skloništa golemi jedan, na samom vrhu nešto splošteni čunj, koji strmo pada u dubljinu, kojoj oko ne nalazi dna, pa se čovjek samo čudi kako će stići na taj po izgledu nedostiživi vrhunac. — No staza na Mangart zaobilazi njegovom zapad-

nom i sjevernom stranom, koje nisu tako strme, pa se sa istočne strane dolazi na vrh bez znatnih poteškoća.

Dok ja tako u gledanju grandioznoga prizora, eto i mojih drugova i suputnika, te se odmah poslije male okrepe uputisemo nestrpljivi i željni, da što prije stignemo k cilju oko 7 sati izjutra prema našem Mangartu, koga je u to ponovno zakrila magluština, — zima je bila osjetljiva — sklonište leži 1919 m. visoko —, pa se začudismo, kada nešto dalje od skloništa u jednoj maloj od vjetra zaštićenoj uvali nađosmo na šatore pod kojima su bivakirali talijanski vojnici tzv. »alpini«. — Baš je jedna kumpanija tih »alpina« kretala pod vodstvom dvaju časnika u potpunoj ratnoj spremi takoder prema Mangartu, valjda na vježbu. Među njima bilo je dosta Slovenaca i Nijemaca — sve kršnjih sinova ovih planina — s kojima se na čas upustisimo u razgovor, a onda nastavimo svoj put, želeći da što prije prispijemo na cilj.

Staza od skloništa prema vrhu Mangarta je isprva posve dobra i gotovo udobna, te vodi najprije kamenitim tlom, a zatim pustim pašnjakom mimo jedne duboke jaruge — u kojoj je još i sada sila snijega — i tek nakon jednoga sata počinje strmi i teži uspon.

Prelazimo preko sniježne koso položene poljane, a iza ove počinjemo se uspinjati vrlo strmim markiranim nogostupom, koji je na više mjesta osiguran žicom i klinovima. Teren je sasvim kamenit, te na lijevo pada duboko u dolinu. — Nakon $1\frac{3}{4}$ sata od skloništa dolazimo u odulju sniježnu strminu, koja se na lijevo preko pećina spušta okomito preko hiljadu metara u dolinu Belopećkih (Weissenfels) jezera, dok se na desno uzdižu silne pećine Mangarta.

Pogled je već sada prema sjeveru i zapadu prekrasan; no mi odlažemo užitak na kasnije, te stupamo oprezno, jer je u snijegu utapkani uski nogostup na nekoliko mjesta zaleden, pa bi nas svaka neopreznost mogla skupo stajati. Prošavši i tu strminu penjemo se još vrijeme preko golih pećina, a onda koracamo u sam kamen usječenim nogostupom, dok na lijevo zija neprestano duboka provalija.

Nakon tri sata hoda i još jednoga strmijega i težega uspona stigli smo konično u $10\frac{1}{2}$ sati prije podne na vrhunac 2678 m. visokoga Mangarta. Na žalost vrh je još uvijek u magli, te nas sa sjevera brije upravo ledeni vjetar.

Vrhunac Mangarta je čunjasta oblika, a inače kamenit i krševit, načičkan pećinama i klisurama. Sam vrh je označen velikom hrpom kamenja i stupom, ispod kojega se u jednoj škrinjici nalazi knjiga »Club Alpina« za upisivanje posjetilaca. Pošto se i mi upisasmo u tu knjigu, u kojoj sam našao upisano mnogo članova Slov. planin. društva te našega HPD., sklonismo se iza jedne pećine, da tu dočekamo ljestvi izgled.

Magluštine su se još neko vrijeme natjeravale, obavijajući nam svojim vlažnim i hladnim plaštem, no onda najednom oko 11 sati, kao da ih je kakva čarobna i snažna sila natjerala, iščeznuše. Obzorje se naglo raščistilo i mi se mogosmo nagnati divnoga vidika na sve strane.

Preslabo je doista ljudsko pero, a da bi bilo kadro opisati čuvstvo ljepote, ponosa i posebne miline, što obuzima dušu planinara, kada se nakon svladanih zapreka i napora nađe na vrhuncu gorde planine, pa odanle promatra čitav onaj veljni planinski svijet, što mu se pred zadivljenim okom stere. Sličan osjećaj sigurno snalazi čovjeka, kada leteći u aeroplalu iz nebotičnih visina gleda šume i rijeke, gore i gradove što mu strelimice izmiču pred očima...

A divan je zaista i dalekosežan pogled sa Mangarta!

Duboko ispod nas zelene se bujne alpske doline i uvale s tamnozelenim jezerima, dok se nešto dalje unaokolo dižu put nebesa silne gorske grdosije. Ushićeni gledamo golemu planinsku grupu Montaža i Wischberga s njihovim bizarno i smisono izrezukanim bijelim vrhovima, pa široku grupu Kanina i prema jugu dalje moćni Rombon, legendarni Krn, Razor, Bretterwand i konačno prema istoku veličanstveni masiv našega Triglava.

Sami kameniti orijaši iznad 2000 m, kojih se vrhunci s mnogobrojnim sniježnim plohamama bliješte pod udarom žarkih sunčanih zraka.

Htjeli bismo pogledom prodrijeti i čisto tamo dolje prema jugu, no vidik je u u tom pravcu u daljini zastrt maglom, što požalismo, jer se za posve bistrih dana vidi i gornjoitalska ravan i Jadransko more, a kažu i sam Trst. No zato je prema sjeveru obzorje vrlo jasno te se u velikoj daljini zamjećuju obrisi sniježnih vrhova Visokih Tura, a sasvim na sjeveru kao bajna prikaza blista se džinovski divotni čun Grossglocknera.

Gledajući taj divotni planinski svijet sa vrha slovenskog nekoć Mangarta sjetih se u taj čas s nostalgijom i toplinom u srcu rodnih planina i gora, koje i ako zaostaju svojom veličajnošću za ovim alpskim gorostasima, ipak su nam mile i srcu prirasle, jer sa njihovih vrhova gledamo dijelak svoje Domovine i ono naše sinje more...!

Još smo kratki čas proboravili na vrhu uživajući u velebnjoj gorskoj panorami, koja se u svoj svojoj krasoti i veličini pred nama pružila i grijući se uz to na zrakama podnevnoga sunca, kad nas iznenada opet obavili oblaci i gusta magla, pa se u tili čas do onda ugodni povjetarac pretvorio u studeni vjetar.

Kako je već prošlo i podne, a slabe nade, da će se tako skoro sunce ukazati, stadosmo se spremati na silazak. Teško nam je doduše bilo pri srcu — kao svakom planinaru — što moramo napustiti mukom i naporom osvojeni vrhunac Mangarta, koji nam je pružio toliko prelijepih užitaka, no konačno se ipak rastavismo od njega, te krenusmo istim putem natrag s neizbrisivim utiskom viđenoga i proživljenoga u duši.

Za $2\frac{1}{2}$ sata stigosmo sretno ponovno do skloništa, gdje nas je dočekalo opet toplo sunce, na zrakama kojega doskora ogrijasmo zamrzle udove. Nakon kraćega odmora i okrijepe u skloništu, oprostivši se od prijazne opskrbnice — inače Slovenke — nastavismo silaz, te se pod včer prije sunčanoga zapada povratismo u Raibl, malko umorni, ali vedra srca i ponosne duše, što smo opet proboravili na gorskem jednom velikanu sa kojega se užimo divnoga vidika, a ujedno osvježimo svoj duh i tijelo.

Zaštita prirode i planinarstvo.

Dr. J. Poljak.

Zagreb.

Mi smo danas vični smatrati prevlast čovjeka na zemlji, kao nešto što dolazi samo po sebi, kao nešto što postoji od davnine, pa je pojmljivo da si i najbujnija fantazija nemože dočarati pravu sliku pračovjeka, koji je gol i s primitivnim oružjem u ruci vodio težak boj sa orijaškim životinjama nad kojima je htjeo gospodariti. Još si teže možemo zamisliti vrijeme kada čovjeka u opće nije bilo na zemlji, nego kada su njome vladali kao neograničeni gospodari ogromna basnoslovna bića, čijim se preostatcima kosti danas divimo, a koje nam bar donekle daju predodžbu nekad živućih orijaša. Mnoga desettisućljeća bili su ogromni gušteri iz grupe Saurida neograničeni gospodari zemlje, pa ipak za to gigantsko vrijeme nisu ti orijaši opustošili i tako uništavali svoje savremenike biljnog i životinjskog carstva, kako je to počeo čovjek nazad nekoliko decenija. Za to orijaško vremeno razdoblje nisu Sauridi lice zemlji ništa promijenili, a čovjek u svom kratkom vijeku, koji je tek jedna vrlo sitna tačkica u milijonima godina razvoja našeg planeta znao je, da u tako kratkom vremenom razdoblju preudesi cijelu Prirodu. Kako je čovjek od stoljeća do stoljeća sve više kulturno napredovao, tako je napredovalo i sve veće uništavanje Prirode. Vrhunac pak uništavanja životinjskog i biljnog svijeta polučio je čovjek zadnjih 5 decenija. Doista to zvuči malo para-

doksnو, ali nije li to strаšna ironija da u t. zv. doba prirodnih znanosti stradava Priroda gore no ikada dosele? U svom velikom egoizmu zaboravlja čovjek posvema, da će doći vrijeme kada će biljno i životinjsko carstvo neracionalnim nje-govim gospodarenjem doći u velikom dijelu do posvemašnjeg uništenja. Posljedice toga biti će i za samog čovjeka katastrofalne, jer će u svom gospodarstvu osjetiti posvemašnji manjak svega onoga što mu je potrebno za opstanak.

Pogledajte samo s kakovom vehemencijom uništava čovjek šume, gdje smo još pred par godina imali prekrasne bukove, hrastove i jelove šume, danas je gola zemlja ili pusti krš. Hiljade i hiljade hektara naše najlepše šume pada godišnje od ruke čovjeka, a isto toliko od raznih šumskih štetočinaca. Još kratko vrijeme pa će i u nas stogodišnji hrastovi, bukve i jеле pripadati prošlosti, a naše potomstvo saznati će tek iz povjesti, da su se našom domovinom prostirale stogodišnje hrastove i bukove šume.

Kako je sa šumama tako je i s ostalim biljnim svijetom. Nemilice se hara na sve strane, trgaju se biljke, čupaju s korjenjem, lukovicama i podancima bez obzira, da li će koja vrsta tako i posvema nestati sa lica naše zemlje. Nu niti životinjsko carstvo ne prolazi bolje. Bolest savremenog čovjeka je lov. Jedan lovi iz sporta, drugi iz koristi, a obojica imadu isti cilj — uništavanje —, jer danas se sve ubija. Jedne se životinje ubijaju zato što čovjek od njih ima korist; hranu, krvno, perje i t. d. a druge zato jer su navodno štetne pa ih treba istrijebiti. Uzmite na primjer što se radi s ribama? Love se uvijek, kad su pune ikre kao i onda kad nisu, lovi se mlađ na veliko, lovi se zabranjenim mrežama i dinamitom, pa onda nije čudo, da se od svukuda čuju tužbe: »Nema danas više ribe kao nekada«. Pa nemože niti da bude, kada ju svi uništavaju, a nitko se ne brine, da se riba što više umnoži. Zakon o lovostaji doduše postoji, ali se u svakom slučaju izigrava na najraznoličnije načine. Isto je tako i s divljači. Plemenite divljači već gotovo i nema. Izginule su kod nas divokoze u Velebitu, srne i jeleni su već ograničeni na stanovite krajeve, pa će i oni konačno ponestati. Ris je posve nestao gotovo diljem domovine izuzev južne Srbije, kao i mali tetrijebi. Ne prolaze puno bolje niti ostale prirodne krasote i rijetkosti kao spilje, u kojima se odmah polupaju sve sige, da si netko s njima uresi gredice svoga cvjetnjaka, ne štede se lijepi okoliš i izvor, nego se upravo barbarskim načinom sve devastira, kao da tako mora da bude.

Shvativši užasne posljedice toga bezobzirnoga uništavanja Prirode osnovale su sve velike kulturne države posebne institucije i organizacije, kojima je zadaća, da u odnosnim krajevima zaštite Prirodu i njene rijetkosti i ljepote od vandalizma čovječjega. Zadaća ovakovih organizacija i institucija je vrlo teška, jer dolaze u sukob sa raznim interesentima, kojima nije stalo do očuvanja prirodnih spomenika, nego kojima je glavni cilj korist. Pod interesnu sferu takovih organizacija potпадaju sve florističke, faunističke i ine rijetkosti, iz čije prisutnosti čitamo povijest Prirode, a čitajući ovu upoznajemo prošlost i razvoj odnosnoga kraja. Uništavanjem pak tih prirodnih spomenika uništavamo i povijest pojedinog kraja, što nije na ponos niti jednoj kulturnoj naciji.

U novije doba pokrenuta je i kod nas u okviru Hrv. Prirodoslov. Društva ideja o zaštiti Prirode, t. j. o zaštiti svih prirodnih rijetkosti, kojima naša domovina osobito obiluje. Radi se tu poglavito o zaštiti rijetkih bilina, koje dolaze na raznim staništima naših gora, a kojima prijeti opasnost uništenja, ako se tomu za vremena ne stane na put. Ovi biljni fragmenți rastu na liticama i kukovima naših bregova, na nepristupačnim mjestima strmih strana i provala i kamenitih vrhova.

Kako su obično takova biljna staništa ujedno i omiljela izletišta planinara, to prijeti velika opasnost uništenju tih spomenika prirode od planinara. Obično baš te rijetke biline imadu cvjetove napadno živilih boja, pa ih stoga planinari ubiru upravo na jagmu. Pogledajte samo planinare kad se vraćaju sa Risnjaka ili Kleka u mjesecu srpnju kad cvate sleč, gotovo svaki pojedini zakićen je sa grančicom

slečeva cvijeta, a da i ne govorim o planinarkama, koje nose cijele kite toga u nas rrijetkoga i lijepoga alpinskog cvijeta. Takova je sudsbita i runolista Bijelih i Samarskih Stijena, Risnjaka i Jelenca, božikovine Samoborske gore, jedne vrste likovca na Oštrcu, divljeg božura Zagrebačke gore i množine drugih biljaka, koje planinari ubiru na stotinu cvjetova, a da i ne slute koliku štetu prouzrokuju time znanosti, a i domovini. Baš ovo bezobzirno čupanje biljaka korjenom i u ogromnom mnoštvu kadro je da uništi čitava nalazišta rijetkih bilina. Posve isto prolaze i sige u spiljama, s razlikom tom što kod nas nije još pohadanje spilja po planinama u onom razvoju kao u drugim zemljama, nego je tek u začetku. No unatoč toga ima žalosnih slučajeva, da su planinari u nekim spiljama porazbijali najljepše sige, da si svaki odnese komad za uspomenu.

Da se to sprijeći potrebno je da odbor za zaštitu Prirode održi niz predavanja u planinarskim društvima, da im prikaže biljke, koje su potrebne zaštite, da se izdadu priručnici sa bojadisanim slikama odnosnog bilja, kako bi članovi lakše upoznali ugrožene biline, a držim da bi zgodno bilo izraditi takove bojadisane table, koje bi moralo imati svako planinarsko društvo. Dužnost pak voda pojedinih planinarskih izleta bila bi, da su dobro upućeni o ugroženom bilju pojedinog kraja, pa da svojim autoritetom uznastoje makar i uz kakove kazne spriječiti ubiranje ugroženog bilja u velikim masama. Posve je jasno, da bi se ti priručnici kao i table morale dati pojedinim društvima besplatno, pak bi to bilo moguće samo onda, kada bi državna vlast izdašno poduprla novčanom potporom društvo za zaštitu Prirode, da mu tako omogući izdavanje priručnika i tabala. Svakako mora državna vlast da podupre društvo i izdavanjem posebnih zakona za zaštitu Prirode, u kojemu bi bili sadržani svi ugroženi objekti, a koji zakoni bi se imali provadati najvećom strogošću po izvršujućim organima vlasti.

Time što bi planinari bili savjesno upućeni u zaštitu ugroženih objekata, dobiva društvo za zaštitu Prirode u njima brojne zaštitnike ugroženih predmeta, a dolazeći s narodom naših raznih krajeva u bliži doticaj mogli bi ga upućivati o štetnosti ubiranja takovih bilina i time bi s njih pala često puta nepravedna objeda, da oni uništavaju naše rijetke biline, a ujedno bi postali nosioci jedne kulturne ideje, kojom bi u velike koristili svojoj domovini i **naciji**.

Odbor za zaštitu Prirode uvaživši sve ove prednosti, koje bi tim načinom imao od zdušnih planinara proširio se trojicom planinara, da uzmogne tako bolje i zdušnije provesti svoje ideje, a poznavajući patriotizam naših planinara, znam da će oni sudjelovati svim svojim raspoloživim silama, da tako započeti rad združenih sila bude konačno ovjenčan uspjehom, koji će nam zajamčiti nesmetano daljnje razvijanje i opstojanje našeg ugroženog bilja napose, kao i svih ostalih naših rijetkih i dragocjenih prirodnih krasota.

Naše slike.

Prva nam slika prikazuje dio ubave Rudarske Drage u blizini mjesne crkve. Rudar. Draga pruža amaterima veliko polje rada, jer obiluje mnoštvom partija, od osobite ljepote i slikovitosti poglavito s proljeća i jeseni. Jedina je neprilika amateru što mora pogoditi određeni sat, kad se obje dolinske strane rasvjetljene, da mu slika bude što ljepša. Razlog tomu je tač, što je dolina vrlo duboko urezana, a uz to i prilično uska pa je rasvjeta potpuna samo vrlo kratko i određeno vrijeme. Taj momenat je izvrsno izrabljen na našoj slici, koju snimao naš izvrsni fotograf i planinar g. M. Šenk.

Naša druga slika prenosi nas u sasma oprečan kraj prijašnjemu u divlji i razlomljeni ali uza sve to lijepi krš Hercegbosne. Iz skupine najljepših bosanskih planina svakako zaprema Čvrsnica po svojoj ljepoti i romantici iza Prenja prvo mjesto. Naše slike prikazuju nam jedan dio trupine romantične Čvrsnice i to grupu Veliki Vilinac. Slika je uzeta iz skupine fotografija sarajevskog muzeja, a priposlao ju je društvu član podružnice Bjelašnice i njen tajnik g. I. Rendeo iz Sarajeva.

Društvene vijesti.

Rad podružnice HPD »Mosor« u Splitu. Koncem prošle godine osnovana podružnica »Mosor« pokazuje za ovo kratko vrijeme upravo zamjeran rad i propagandu za planinarske ideje. Rad taj ne sastoji se samo u čisto planinarskom smjeru, nego i u kulturno-znanstvenom smjeru t. j. u predavanjima i izletima više znanstvenog karaktera, tako da se članovi upoznavaju sa tajnama onih prirodnih disciplina s kojima se svuda i svagdje sukobljuju na svojim izletima. Na sam Božić prireden je izlet na Mosor planinu, po kojoj podružnica nosi svoje ime, zatim početkom siječnja u ugljenike Monte Promine kraj Siverića. Dne 15. II. upriličen je izlet na Kraljevu pećinu kod Dugopolja; dne 21. II. do Crnog Kruga, dne 28. II. do najljepše pećine Varnjače u Kotlenicama. Osim ovih uspjelih izleta priredio je Mosor za svoje članove niz strukovnih predavanja iz prirodnih disciplina.

Tako je dne 11. II. održao prof. Girometta predavanje o »jamama u kršu«, dne 18. II. dr. Ercegović o temi »Najinteresantnija poglavlja iz biologije bilja« kao prvo predavanje iz rečenoga ciklusa pod naslovom »Zašto je bilje zeleno?« Dne 25. II. održao je dr. Ercegović drugo svoje predavanje iz spomenutog ciklusa: »O oplodnji bilja« iza toga je predavao prof. Girometta: »O geomorfološkim oblicima spilje Varnjače« i dne 4. III. održao je dr. Ercegović treće predavanje iz rečenoga ciklusa. Kako se vidi u kratkom vremenu uz dobru volju i veliku radost mogu se postići znatni rezultati, pa našoj mladoj podružnici želimo, da ustraje u svom započetom radu, da ga nastavi i proširi na korist svojih članova i na korist planinarske ideje.

J. P-k.

Popuna odbora glazbene sekcije. Na odborskoj sjednici održanoj dne 18. prosinca 1925. popuni se je odbor glazbene sekcije HPD ovako: Pročelnik S. Planić, tajnik M. Behrmann, blagajnik W. Jankovski, zborovoda F. Skopek, odbornici: K. Šojat (zamjenik pročelnika), S. Blau (arhivar), J. Tonkres. — Revizionalni odbor: gda M. Skopek i F. Saletto ml.

Društveni izleti. Dne 7. II. priredila je središnjica izlet na Klek, kojem su se priključili članovi podružnica iz Karlovca i Ogulina. Dne 21. II. prireden je zajednički izlet na Sv. Goru u Sloveniji, a dne 28. II. na Stojdragu.

Otvorenie planinarskoga skloništa na Stojdragi (Žumberak). Dne 7. II. bilo je otvorene planinarskoga skloništa na Stojdragi. Otvorenu je prisustvovalo velik broj planinara, koji su dali otvorenju pravi planinarski karakter. Sklonište se nalazi u župničkoj kući, pa je zaslugom i marom g.

župnika Trbojevića, koji je i sam planinar opskrbljeno sa svim onim što je planinaru potrebno, kada dove u kraj, gdje ne može dobiti ništa za okrepnu. Stojdraga je bilo uvjek omiljelo izletište planinara, a otvorenjem skloništa porasti će znatno broj planinarskih izletnika, što je od gospodarske važnosti za onaj siromašni kraj.

Društvene redute. Dne 13. II. priredilo je HPD središnjica u dvorani Hrv. Sokola i Kola planinarsku redutu »Noć na Sljemenu«. Sokolska dvorana bila je sva u zelenilu i pretvorena u sljemensku prirodu, pa su se gosti osobito dobro snačazili na nekim istaknutim točkama Medvednice od kojih je bila najprivlačivija »Kraljičin zdenac« a i neke druge. Dvorane su bile dupkom pune veselih krabulja i ostalih učesnika, što je dokazom, da su planinarske zabave oblubljene i da se rado posjećuju. Financijalni uspjeh je posve zadovoljio, pa je čista dobit podijeljena u korist Tomislavog doma i Domu HPD. Velike zasluge za uspjeh ove zabave ide u prvom redu društvenog tajnika dra Prebegu, koji je uz društvenog podpredsjednika g. Bothe-a i ostalu gg. uložio upravo ogroman trud samo da zabava bude što uspjelija. Podružnica H. P. D. »Velebit« na Sušaku održala je isto večer svoju redutu u Sokolani. Zabava je vrlo uspjela, a njen čist prihod namijenjen je gradnji kuće na Obruču. Zabavi je prisustvovao izaslanik H. P. D. središnjice.

Odbor za zaštitu prirodnih spomenika. Po primjeru naprednih država, u kojima postoje posebne institucije i organizacije za zaštitu prirodnih spomenika, osnovao se je i kod nas odbor, sastavljen od stručnjaka prirodoslovaca i planinara, koji je sebi stavio za zadaću, da predloži načine, a iza toga da poduzme mјere, da se zaštite ugroženi prirodni objekti. Odbor je sastavljen od po tri člana izaslanika »Hrv. Planinarskog Društva Središnjice« i »Hrv. Prirodoslovnog Društva« u Zagrebu, »Hrv. Plan. Društvo« zastupaju prof. dr. Karlo Bošnjak, prof. dr. Miroslav Hirtz i dr. Ivo Horvat, a »Hrv. Prirod. Društvo« prof. dr. Ivo Pevalek, prof. dr. Josip Poljak i prof. dr. Ervin Rössler. Na prvom sastanku odbora utvrđene su glavne smjernice budućemu radu i podjela toga rada prema strukturama. Odlučeno je, da se za sada rad odbora ograniči na teritorije Hrvatske i Slavonije, ali da obuhvati sve ugrožene prirodne objekte: rijetko bilje, rijetke životinje, nadalje životinje, koje su korisne, ali se tamane kao štetne, geološke i geografske objekte i t. d. Na sastanku izmijenjene su također misli glede potrebe osnivanja »prirodnih zabrana« ili »rezervata«, u kojima bi dijelovi zemlje ostali netaknuti sa divljom prirodom, gdje bi bilo zabranjeno šumu sjeći, ču-

pati biljke, loviti. Ovakvi rezervati za zaštitu vegetacije bilja i životinja postoje već u drugim na prednjim zemljama (naročito u Americi i Njemačkoj). Nabačena je i misao o osnutku jednog mediteranskog vrta na Jadranu (na otoku Lorkrumu). U vidu ove svoje akcije stvorio je odbor zaključak, da se najprije, i to u što kraćem vremenu, sakupe podaci i sastavi popis svih onih prirodnih objekata, koji su ugroženi, te da se na temelju strukovnih elaborata izradi predstavka na državnu vlast sa pozivom i molbom, da donese pravno rješenje u prilog zaštiti i čuvanju prirode.

— mh —

Društveni sastanci i predavanja. Na društvenom sastanku HPD središnjice održanom dne 11. veljače predavao je društveni član g. prof. dr. Ivo Pevalek o temi: »Iz vegetacije i flore planina«. — U svojem vrlo poučnom predavanju uz projiciranje slika, predavač je vrlo lijepo prikazao brojnim slušateljima, vegetaciju i floru označivši prema tome i granice između brda i planina.

Uz živu rječ i nada sve interesante i karakteristične diapositive, koji su nam pokazivali nekadašnji kraj prašume, iz najniže granice šume, vodio je predavač svoje slušatelje, sve dalje kroz šume u koje rijetko ljudi zalaze, pa sve više i više, pokazivajući njene karakteristike u raznoj vrsti drveća i raznom uzrastu istog.

Šuma u svojoj sredini između najviše i najniže granice ima, lijepo stasito uspravno i visoko drveće, a što više u visinu, raznovrsnost se sve više ograničuje. Drveće u borbi s elementom nema prilike da se razvije i raste sve kržljavije i nije tako visoko, dok šuma najedamput, kao odješćena prestaje na svojoj najvišoj granici i mi vidimo samo pojedino drvo, kao borce u borbenom rajonu nad najvišom granicom. Takovi borci u visini od cca. 2000 m. stoje osamljeni i osakaćeni i vidi se mrijet im se neće, ali je ipak nešto što ih napred kreće, lijep su dokaz, kako se sve živuće u prirodi bori za svoj opstanak.

I tako prolazeći najvišu granicu šume, mi prelazimo iz brda u planine u koje nas uvada koso drvlie ili klekovina, koja nam često neprohodno zatvara put, držeći se čvrsto korijenom za koji kamen, rasprostire grane po zemlji, držeći se čvrsto i žilavo za onaj svoj rođeni komadić zemlje, da ne izgubi u borbi s vjetrom i sa snijegom. Tu je borba žestoka, visoki i teški snijeg tlači k zemlji neda da se uspravi, a bijesni vjetar svojom žestinom nepoštedi nikoga.

Ondje, gdje već nema opstanaka ni klekovini ni kosodrviju, rasprostiru se prirodne sočne livade, na kojima ljeti planinski pastiri pasu svoja mnogobrojna stada. Te livade ili suvati, prilaze do samog vječnog snijega i leda, hvatajući se u puštinama kamenja za svaki komadić zemlje.

Na tim livadama vidimo sve vrsti planinskog cvijeća, počam od onog u najnižoj granici, koje ima za vrijeme ljeta nekoliko mjeseci da se razvije, pa do onog što raste na granici vječnog snijega, gdje mala biljka, više puta nema više od dvije nedjelje vremena da proklije, da se razvije, procvate i donese plod.

Tom planinskom cvijeću drag je toliko onaj hladni i bijeli snijeg, da ne mogu bez njega opstojati, spavaju pod njim po 11 mjeseci, da se nakon dugog sna, ono kratko vrijeme ogriju na suncu, procvatu i donesu plod za daljnja svoja pokoljenja.

Prelazeći tako postepeno sve više i više i došavši do vječnog snijega i leda, predavač, je svoje slušatelje upozorio, da i na onom hladnom snijegu još ima života, da ne vlada na njemu mrtvilo. Ima alga, koje žive na snijegu, koje se zadovoljavaju sa nekoliko sati života, da ih sunce grijie. Takove alge daju posebnu boju snijegu i bivaju istina prilično rijetke pojave. Kod nas u Sloveniji vidjela se jedna ovakova pojавa u rajonu Julskih Alpa, prije jedno 40 godina t. zv. crveni snijeg.

One gole planinske stijene, koje su tako mrke, ponosno visoke i nepristupačne, na kojima često planinari koji se penju, nadu svoju zlu kob, one, koje kao da žele svojim izgledom da kažu, na nama nema života. Pogledajmo ih poslije kiše, kako se preobukao u zelenkasto ruho, — to su male zelene alge, koje se upiju u kamen stanač makar 1 mm duboko i tamo žive, čekajući poslije sunčane žege, kapi rose i kiše da ožive da ožene.

Diapositivi bili su snimljeni iz svih krajeva naše države, kao najmarkantniji su: Velebit, Kamničke Alpe i Rtanj u Srbiji. Predavanje će se nastaviti.

Zahvaljujemo predavaču i našem odličnom članu na ovako poučnom predavanju.

Iz putne blagajne HPD. U petak dne 12. veljače o. g. održan je u 7 sati na večer 3. redoviti glavni godišnji sastanak putne blagajne HPD, koji protekav u razlaganju pojedinih funkcionara o prošlogodišnjem radu iz kojega se vidi, da je putna blagajna bila vrlo aktivna. Na koncu je biran novi odbor i to: Pročelnik E. pl. Köröskenyi; tajnik J. Vučak; blagajnik Stj. Korov; odbornici: dr. Z. Prebeg, I. Jeušnik, M. Šorš i I. Fritsch. Revizori: K. Egy, Vl. Broz i Stj. Benčić. Ujedno je tom prilikom ukinut naslov »nabavna« tako, da ostaje samo »putna blagajna«. Upravni odbor ovlašten je, da po potrebi donosi odluke glede uplate članarine, povećanje potpore svojim članovima kod izleta i uporabe brzovlaka u vanrednim slučajevima.

Planinarske vijesti.

SAOPĆENJE SAVEZA PLANINARSKIH DRUŠTAVA.

Povodom vijesti koju je upravni odbor turističkog kluba »Sljeme« dao u zagrebačke dnevne izjavljujemo radi obavještenja javnosti slijedeće:

Delegati četiriju planinarskih društava koji su dne 17. siječnja zasjedali na kongresu, zastupali su osnivača Saveza planinarskih društava (Hrvatsko planinarsko društvo »Fruška Gora«), pak su ta društva kao osnivači naravno pridržala u saveznim pravilima sebi pravo, da odlučuju o tome koje će društvo k sebi u savez primiti, a koje ne,

a to tim više, jer ta osnivačka društva imaju 17.000 članova od sveukupnog broja 19.000 organiziranih planinara u našoj državi.

Od ostalih planinarskih društava prijavili su se za primetak u Savez samo još tri društva i to: Društvo planinara u Bosni i Hercegovini u Sarajevu, Hrvatski turistički klub »Sljeme« u Zagrebu i Přimorsko planinarsko društvo »Dinara« u Splitu. Od tih društava primljeno je u Savez: Društvo planinara u Bosni i Hercegovini (370 članova), Društvo »Dinara« nije moglo biti primljeno zbog pre-malog broja članova (34). Prijavi Hrvatskog turističkog kluba »Sljeme« izneseni su sa strane delegata Hrvatskog planinarskog društva, osim prigovora s formalne strane (iskazu članova), još prigovori na djelovanje funkcionara i članova »Sljemena« protiv Hrvatskog planinarskog društva, označujući takovo djelovanje kao nespojivo s drugarskim odnošajem među planinarama. Da li dakle postoji spor između »Sljemena i Hrvatskog planinarskog društva to je stvar tih dvaju društava.

Cinjenica jest, da su razloge Hrvatskog planinarskog društva za neprimanje Hrvatskog turističkog kluba »Sljeme« u Savez potpuno usvojili takodjer delegati Slovenskog planinskog društva i da su to kao svršeni fakt primili i delegati ostalih društava na znanje,

pošto prema pravilima o primitku odlučuju osnivači sporazumno.

Prema tome utvrđujemo, da Hrvatski turistički klub »Sljeme« nije primljen u Savez i da taj zaključak kongresa postoji.

Sasvim je od tečinjenice odjeliti predlog delegata »Fruške Gore«, koji je upotrijebivši smisao prve alineje paragrafa 5. saveznih pravila predložio, da Srpsko planinsko društvo nastoji posredovati u sporu između Hrvatskog planinarskog društva i Hrvatskog turističkog kluba »Sljeme«, te da o svom nastojanju podnese narednom kongresu izvještaj. Taj je predlog jednoglasno prihvaćen.

Točna je konstatacija Hrvatskog turističkog kluba »Sljeme«, da od Saveza nije do danas primilo nikakovo oficijelno rješenje u tom pravcu, a nije ga primio uopće nitko, jer je početak djelovanja Savezne poslovnice odgodjen za toliko, za koliko treba da se uredi materijal kongresa i obave nužne predradnje. To su odobrila na kongresu savezna društva, te prema tome konstatacije u tome smjeru mogu imati efekta samo za neupućene. Glede željezničke pogodnosti stvoren je zaključak na kongresu, da Savez zamoli uspostavu te pogodnosti za svoje članove, za koje se i dužan brinuti, a hoće li se i kome će se te pogodnosti podijeliti,

to ovisi jedino o ministru saobraćaja i jedino on to može zagarantovati.

Da li »Sljeme« ili tko drugi imade garancije g. ministra saobraćaja, to ne znamo, a o uspostavi željezničke povlastice saveznim društvima ili svim društvima, saznati će se onda, kada ta povlastica bude podijeljena. Dok to ne uslijedi, dote se Savez kao realan i ozbiljan planinarski forum ne može nikakovim

garancijama u toj stvari hvaliti, niti svojim članovima kakova stvarna obećanja davati.

Naše prvo saopćenje putem štampe išlo je za tim, da ustanovi ukratko bitne zaključke kongresa i da te zaključke javnosti objavi.

Nismo nikako ni očekivali, da će netko tko nije bio na kongresu, pokušati autentičnije objaviti neke zaključke kongresa, od nas, koji smo za takove objave jedino kompetentni i ovlašteni.

Pošto je to ipak Hrvatski turistički klub »Sljeme« putem štampe učinio, to smo bili ovim našim drugim saopćenjem prisiljeni, da u javnosti tvrdnje »Sljemena« objasnimo i utvrdimo pravo stanje stvari.

Svrha je Saveza da djeluje za napredak i interes svojih društava, a ne da se objašnjava, bilo to skim god naročito ne putem štampe. Ako je kome što nejasno, pripravni smo svakome dati potrebita objašnjenja i upute u Saveznoj poslovniči, pa možimo u buduće i društva i pojedince, da se tamo obrate i uštede sebi i nama nepotrebne novinske polemike.

U Zagrebu, dne 29. siječnja 1926.

**P r e d s j e d n i š t v o
Saveza planinarskih društava.**

CLUB ALPIN FRANÇAIS.

Franceski alpinski klub osnovan je 2. travnja 1874., dekretom od 31. ožujka 1882. priznat je od javne koristi, a odobren je po Ministarstvu vojnom pod br. 7.764.

Galvno je sjedište kluba u Parizu, a cilj mu je upoznavanje i proučavanje planina i to osobito francuskih, te pograničnih zemalja, sa svim sredstvima, koje smatra korisnima odnosno potrebnima.

Organizira: izlete u većim i manjim skupinama, školske karavane, čete vodiča, nosača te mazgara i sve pomoćne službe za lakše putovanje u planinama. Gradi i uzdržava planinske kuće i skloništa, puteve i staze i t. d.

C. A. F. dijeli se na razne sekcije, koje ne smiju biti manje od 20 članova. Osnivanje sekcije uslijeduje nakon što je sred. upr. odbor odobrio osnivanje i prihvatio pravila. Ove sekcije odnosno podružnice šalju na gl. skupštinu kluba izaslanike (delegate) i to prema brojnom stanju od 31. prosinca predidućeg glavnoj skupštini, a prema u pravilima određenom ključu, t. j.:

20 — 50 članova 1 izaslanik,

51 — 100 članova 2 izaslanika,

101 — 200 članova 3 izaslanika,

i tako dalje za svakih 100 članova po jedan izaslanik. Ako tijekom vremena broj članova jedne sekcije spadne ispod 20, to ista ima pravo da se pridruži kojoj drugoj sekcijsi te mogu zajednički birati izaslanike. Isto vrijedi, ako ima više sekcija sa manje od 20 članova svaka, one se mogu složiti i birati zajednički izaslanika.

Glavna skupština bila redovita ili izvanredna održava se u Parizu, predsjeda predsjednik C.A.F., koji ima i pravo glasa, a isto tako i bivši predsjednici uživaju pravo glasa. Upravni odbor sastavlja dnevni red glavne skupštine i izvršjava otkućim poslovima, polaže račun o utrošenom novcu i predlaže novi proračun za buduću godinu, ima pravo savjeta i učešća u debatama. Pravo glasa nema. Glavna skupština iz svoje sredine bira tajnika i senatore, koji sačinjavaju skupštinski odbor.

Upravni se odbor sastoji iz 21 člana, uključivši i predsjednika, zaključci su pravovaljani, ako je prisutno barem $\frac{1}{4}$ članova odbora. Odbor se sastaje na poziv predsjednika ili na pismeni zahtjev trojice odbornika. Dužnost je odbora budno bdit na točnu primjenu pravila i izvršenje zaključaka glavne skupštine.

Članovi se kluba dijele na redovite, utežljitelje, začasne i dopisivače.

Začasnim članom ne može biti niti jedan Francuz.

Maločlani i to od navršene 15 godine i do dosluženja redovitog roka u vojsci mogu biti zaključeni uz privolu roditelja ili skrbnika, a plaćaju pogodovnu članarinu.

Začasni članovi kao i dopisivači oprošteni su od plaćanja članarine, uživaju sva prava kao i redoviti članovi, ali ne imaju pravo glasa i ne

mogu biti birani. Sva povremena izdanja dobivaju besplatno.

Žene članova kluba plaćaju pogodovnu članarinu kao i malodobnici.

Članovi mogu biti začlanjeni u više sekcija, ali smiju biti zastupani samo u jednoj.

U pravilima C. A. F. u § 36. određeno je, da društvo mora imati pričuvnu glavnicu. Pričuvna glavnica se sastoji od:

1. članarine i dobrovoljne prinose,

2. subvenciju,

3. darovanih svota čija upotreba nije označena.

Ova pričuvna glavnica može se upotrijebiti za nabavu potrebitih nekretnina u svrhu postig-
nuća cilja društva.

Godišnji prihod društva sačinjava:

1. članarine i dobrovoljni primosi,

2. subvencija,

3. doprinosi čija je upotreba označena i dobrovoljni doprinosi sabrani s odobrenjem vlasti,

4. dohodak dobara.

Promjena pravila može uslijediti na prijedlog središnjeg upravnog odbora ili grupe od 5 sekcija, koje sačinjavaju najmanje $\frac{1}{4}$ članova izaslanika, a o tom prijedlogu, upravni je odbor dužan dva mjeseca prije održanja izvanredne glavne skupštine obavijestiti sve sekcije. Ako izvanredna glavna skupština izaslanika prihvati promjenu pravila, ista nije pravovaljana i ne predlaže se vlasti na odobrenje, sve dok nije primljena apsolutnom većinom redovitih članova, koji imadu pravo glasa. Saopćenje o glasanju skupštine izaslanika šalje se najkasnije 2 mjeseca iza održavanja iste, isti dan svim redovitim članovima društva, koji će u roku od 8 dana po primitku ovog saopćenja javiti pismeno središnjem upravnom odboru svoj prihvat ili otklon sa »da« ili »ne« na svako pitanje. Ovo tajno glasovanje dopisivanjem zaključuje se izminućem roka od 8 dana, a prebrojavanje glasova vrši se, bez zakašnjenja, po upravnom odboru. Ovakovo glasanje vrijedi i u slučaju raspusta društva.

Kao dopuna pravila C. A. F. jest t. zv. »Opći unutarnji pravilnik«, koji strogo označuje odnošaj podružnica prema sred. upravnom odboru.

Svakom podružnicom upravlja upravni odbor biran na glav. skupštini članova iste. O izboru mora predsjednik iste najkasnije u roku od 15 dana obavijestiti središnji upravni odbor. Sekcije imadu pravo na svojem teritoriju, da osnuju podsekcije. Ove potonje uzajamnim sporazumom utaćuju uvjete međusobnog odnosa.

Odnošaj podsekcije prema sred. upravnom odboru moguć je samo preko sekcije kojoj pripada.

Izaslanici, koji imadu zastupati na redovitoj glavnoj skupštini, određuju se prema podatcima

obračuna između podružnice i sred. upravnog odbora. Lista, koju pošalje podružnica postaje pravomoćna tek onda, kad ju blagajnik središnjeg upravnog odbora srovni sa svojim knjigama i potvrdi.

Blagajnik izvještava svakog mjeseca upravni odbor o stanju blagajne.

Vrlo je zanimljivo, da središnji upravni odbor C. A. F. imenuje povjerenstva, koja proučavaju razna pitanja i tako proventilirana i formulirana uzima na prihvat ili ne. U svakom povjerenstvu ima biti po jedan odbornik, a ostali članovi moraju biti članovi C. A. F. Nečlanovi C. A. F. mogu biti članovi dopisivači kao i savjetnici dotičnih povjerenstva. Svim sjednicama povjerenstva ima pravo prisustvovati predsjednik, blagajnik i glavni tajnik kluba, te imadu i pravo glasa. Na sastancima ovih povjerenstva vodi se zapisnik, a izvadak istog šalje se predsjedniku kluba. Referirati upravnom odboru o zaključku povjerenstva, ako to isto nade za potrebljeno može i onaj, koji nije član sred. upravnog odbora.

Članovi kluba dobivaju sva periodična izdanja besplatno, ina izdanja mogu dobiti uz pogodovnu cijenu.

Članovi uživaju slijedeće pogodnosti:

1. Popust na vožnji željeznicom od 50%, kad putuju u skupinama od najmanje 5 članova i to u II. i III. redu na udaljenosti od najmanje 50 kilometara. Specijalni popust od 50% za I. razred uživa klub na pruzi P—L—M (Paris—Lyon—Mediterrané) isto u skupinama od 5 članova.

Svaki član uživa popust od 20% na željeznici Mont-Blanc, osim od Fayet do Saint-Gervais, na željez. prugama Monteavers, Grand Jer, Revard i Superbaquéres 25%, »Društvo za transport automobilima« u Nici 25% i komačno na zračnim prugama Francesko-rumunjskog zrakoplovnog društva 10%.

2. U kućama i skloništima kluba uživaju 10% popusta i imadu prvenstveno pravo.

3. Karte, vodići i ostala planinarska društvena izdanja dobivaju uz popusnu cijenu. Društvo je izdalo 14 karata, 6 vodiča i razna druga izdanja preko 20 svezaka neubrojivši ovamo godišta »La Montagne« i »Aumuaire du C. A. F.«.

4. Sastanci se obdržavaju u zimskim mjesecima uz projekciju slika.

5. Knjižnica kluba otvorena je svaki dan osim nedjelje i blagdana te se članovima izdaju knjige.

Svaka sekcija ima svoju posebnu knjižnicu.

5. Zimski šport. Klub organizira svake godine međunarodni natječaj u skijanju, kao i ostalih grana zimskog športa. Priređuje zajedničke izlete i obučava zimski šport.

7. Dačke karavane za izlete mladeži.

8. Svake godine prigodom glavne skupštine izaslanika priređuje klub banket za sve članove.

Koncem 1921. godine C. A. F. imao je 37 podružnica sa ukupnim brojem članova od 9066 i 130 izaslanika. Najbrojnije su podružnice u Parisu, koja ima preko 2000 i u Lyon-u sa preko 1700 članova. Broj članova ostalih podružnica kreće se od 700 niže.

Najstarija podružnica je u Parizu osnovana 2. IV. 1874., iste godine osnovane su još podružnice Isère u Grenoble-u, Auvergne u Clermont-Ferrand, Annecy u Visokoj Savoji u Annecy-u.

Osim podružnica, koje su većim dijelom u alpskom kraju i Jure. C. A. F. ima pet važnih podružnica u Pirenejima i po jednu u Alžiru i Maroku.

Vodići C. A. F. su ispitani i imadu u tu svrhu po klubu izdane posebne knjižice, isto tako i nosači. Vodići i nosači imadu posebni pravilnik, koji je vrlo strog.

Klub obučava vodiče i nosače u skijanju; vodići, koji se odlikuju, dobiju od kluba medalju. Vodići se općenito dijele u dvije vrste, i to na vodiće I. i II. reda.

Godine 1919. osnovana je posebna skupina za visoke planine, koja goji šport penjanja i razvija tehniku istog, te se stara da smanji moguću opasnost nesretnih slučajeva.

Pristup u skloništa C. A. F. je slobodan prema slijedećem redu:

1. bolesni i ranjeni,

2. članovi C. A. F.,

3. članovi ostalih planinarskih društava, koja uživaju reciprocitet,

4. ostali planinari,

5. vodići i nosači.

Pristupnu u kuće i skloništa članovi C. A. F. i članovi društava, koje uživaju reciprocitet, ne plaćaju.

C. A. F. ima u Alpama 63 kuće i skloništa, u Pirenejima 9 i u Vogezima 1. Veliki je konkurent C. A. F.-u u gradnji kuća i skloništa Touring Club de France općenito, a u Alpama provincije Dauphiné »Société des Touristes du Dauphiné«.

J. pl. P.

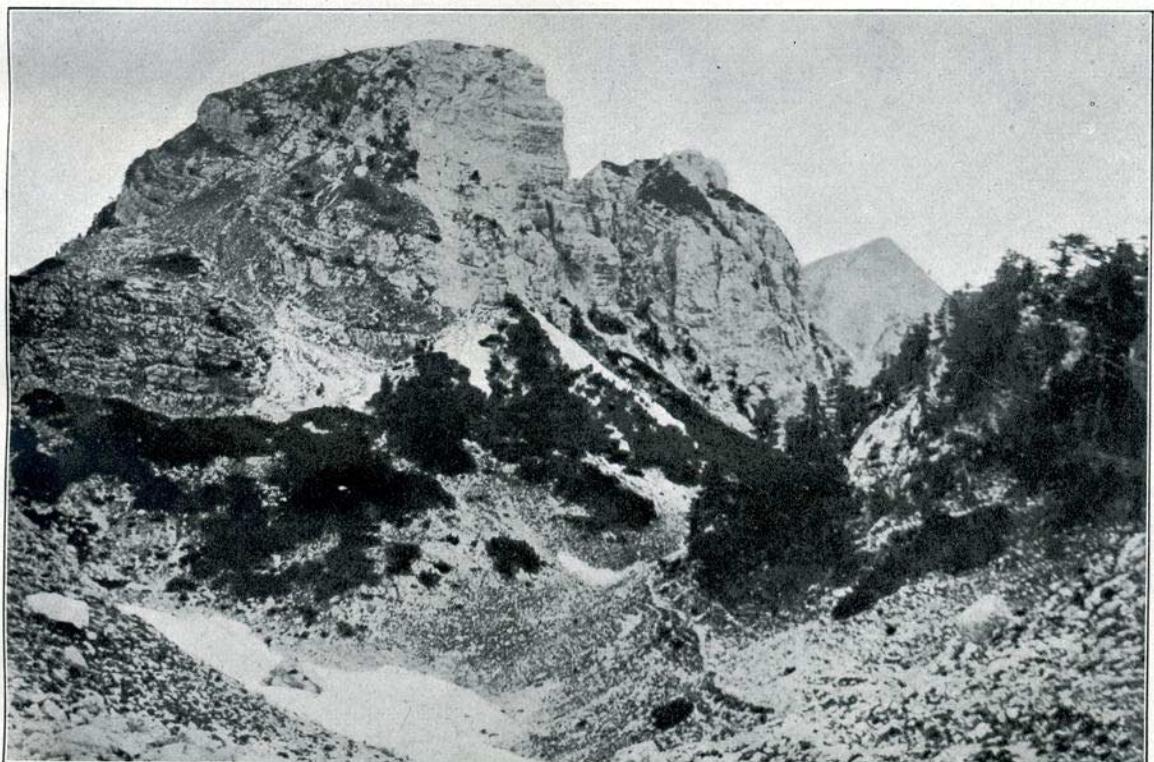
SADRŽAJ: Dr. Branimir Gušić: Samarske i Kolovratske Stijene. (Svršetak). — Dr. D. Vitezić: Uspon na Mangart (2678 m). — Dr. J. Poljak: Zaštita prirode i planinarstvo. — Naše slike. (Str. 27.). — Društvene vijesti. — (Str. 28.). — Planinarske vijesti. (Str. 30.).

Izdaje »Hrvatsko Planinarsko Društvo« u nakladi »Nakladne zadruge Hrv. Planinara« u Zagrebu. Odgovorni urednik: prof. dr. Josip Poljak. Tisk: Nadbiskupske tiskare u Zagrebu.

SAMOBORSKA GORA: PARTIJA RUDARSKE DRAGE.

FOTO: M. ŠENK.

ČVRSNICA (BOSNA). GRUPA VELIKI VILINAC. IZ SKUPINE FOTOGR. SARAJEVSKOGA MUZEJA.

